

Данило
ЯНЕВСЬКИЙ

*Євген Коновалець.
Андрій Мельник.
Портрети на тлі епохи
Перша спроба
наукової біографії*

Харків
«ФОЛІО»
2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Вступ

Впродовж десятиків років, що минули після вбивства Євгена Коновальця та смерті з природних причин Андрія Мельника, їхні імена були в буквальному сенсі цього слова репресовані: навіть професійним історикам дізнатися про них, відомих діячів українського галицького націоналістичного руху, було практично неможливо. Тотальний «бан» розповсюджувався на всі без винятку публікації. Самозрозуміло, окрім комуністичних, які не шкодували чорної фарби та уїдливих негативних оцінок.

Міцну греблю щільного замовчання прорвало після проголошення Незалежності. Вивченням історії ОУН та його вождів заходилися професіонали: співробітники як мінімум трьох академічних інститутів (історії України, політичних та етнонаціональних досліджень (колишній Інститут історії КПРС), археографії та джерелознавства імені М. Грушевського). Не пасли задніх науковці Інституту національної пам'яті, Центру досліджень визвольного руху, численних профільних кафедр вищих навчальних закладів.

Всі дослідження, очевидно, оплачувалися і з державного бюджету, і коштом іноземних грантів, і фінансувалися іншими позабюджетними ресурсами. Титанічні зусилля були спрямовані як на максимально можливе покращення національної історії, так і на підгонку відомих фактів під задалегідь затребуваного новою, незалежною владою наративу «національно-визвольних змагань українського народу». На думку абсолютної більшості науковців та пропагандистів вищою точкою отих «змагань» стало проголошення 24 серпня 1991 р. комуністичною більшістю Верховної ради УРСР та їх тимчасовими попутниками з табору «національно-демократичних сил» державної незалежності України.

Академічна «Енциклопедія історії України», квінтенція численних досліджень і на цьому герці, повідомляє про такі результати ледь не сторічних пошуків та узгальнень всіх зацікавлених сторін:

«Коновалець Євген (псевдоніми — Віра, Валентин, Вірленко, Вірський, Дід, Дідько, Дядько, Мудрий, Святослав; 14.06.1891 — 23.05.1938) — військовий і політичний діяч, полковник Армії Української Народної Республіки, командант Української військової організації, голова Проводу українських націоналістів (з 1927), голова Організації українських націоналістів (з 1929)¹. ... Проти нього в Роттердамі (Нідерланди) співробітни-

¹ Є. Коновалець став головою Проводу українських націоналістів за два роки до народження Організації українських націоналістів.

ком радянських спецслужб було вчинено терористичний акт, унаслідок якого Коновалець загинув».

«Мельник Андрій Атанасович (12.12.1890 — 01.11.1964) — військовий і політичний діяч українського національно-визвольного руху. ...Після загибелі Є. Коновальця в травні 1938 року став головою Проводу українських націоналістів², 1939-го затверджений на цій посаді 2-м Великим збором українських націоналістів у Римі (Італія)³. 1947 року іменованій довічним головою ОУН, яку очолював до 1964 року».

Популярний та загальнодоступний інтернет-ресурс, який для мільйонів україномовних користувачів є головним джерелом інформації про навколишній світ, констатує: згідно із національним законодавством обидва діячі «можуть бути зараховані до борців за незалежність України у ХХ столітті».

² Як встановили сучасні авторитетні дослідники, 11 жовтня 1938 р. «вужчий» Провід українських націоналістів (Омелян Сенік, Ярослав Барановський, Ріхард Ярий) ухвалив призначити «полковника Мельника» головою ПУН. Див.: Андрій Мельник. 1890 — 1964. Спогади. Документи. Листування / Упорядники О. Кучерук, Ю. Черченко. — Київ : Вид-во імені Олени Теліги. — 2011.

³ Як і чому фаховий лісник, багаторічний управитель майном Митрополита Андрея Шептицького, який відійшов від політичної діяльності, «злетів» на позицію безпелеційного вождя ОУН і перебував на ній до останнього дня життя — також поза увагою численних дослідників та щирих прихильників ОУН.

Перед тим, як з'ясувати як, де, коли і за незалежність якої України боролися ці дві, без щонайменшого сумніву історичні постаті, ознайомимося із Законом «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті»⁴ на підставі якого і Є. Коновалець, і А. Мельник можуть бути зараховані до національного Пантеону «борців за незалежність».

Отож:

«Закон спрямований на визнання учасників боротьби за незалежність України у XX столітті головними суб'єктами боротьби за відновлення державної незалежності України – борцями за незалежність України у XX столітті, встановлення правового статусу борців за незалежність України у XX столітті, визначення права такої категорії осіб на отримання державних та муніципальних соціальних гарантій. Цей Закон також спрямований на визнання нагород та військових ступенів борців за незалежність України у XX столітті, визначення напрямів державної політики щодо відновлення, збереження та вшанування національної пам'яті про боротьбу та борців за незалежність України у XX столітті та встановлення відповідальності за порушення законодавства про статус борців за незалежність України у XX столітті.

Стаття 1. Правовий статус борців за незалежність України у XX столітті

⁴ Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 25, ст. 190.

1. Борцями за незалежність України у ХХ столітті визнаються особи, які брали участь у всіх формах політичної, збройної та іншої колективної чи індивідуальної боротьби за незалежність України у ХХ столітті у складі таких органів влади, організацій, структур та формувань:

1) органи влади Української Народної Республіки, включаючи, зокрема, Українську Центральну Раду, Генеральний секретаріат Української Центральної Ради (Української Народної Республіки), Раду народних міністрів Української Народної Республіки, Уряд Української Народної Республіки в екзилі (Державний центр Української Народної Республіки), генеральні секретарства, міністерства, ресорти Української Народної Республіки, у тому числі в екзилі, дипломатичні місії Української Народної Республіки за кордоном, місцеві органи влади Української Народної Республіки, Всеукраїнський національний конгрес, Всеукраїнський центральний повстанський комітет (Центральний український повстанський комітет, ВУЦПК, Цупком), Трудовий конгрес України (Конгрес трудового народу України, Всеукраїнський трудовий конгрес), Директорію Української Народної Республіки, Державну народну раду, Раду Республіки Української Народної Республіки, Українську Національну Раду, Президента Української Народної Республіки в екзилі;

2) органи влади Української Держави (Гетьманату), включаючи, зокрема, Раду міністрів Української Держави, Малу Раду міністрів Української Держави, міністерства Української

Держави, дипломатичні представництва та місії Української Держави за кордоном, місцеві органи влади Української Держави, Гетьмана, Державний сенат Української Держави, Генеральний суд Української Держави;

3) органи влади Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки), включаючи, зокрема, Українську Національну Раду Західноукраїнської Народної Республіки, Державний секретаріат Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки), секретарства (міністерства) Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки), посольства, дипломатичні представництва та місії Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки) за кордоном, місцеві органи влади Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки), президента (диктатора) Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки);

4) органи влади Східно-Лемківської (Команчанської, Команецької) Республіки та Гуцульської Республіки, включаючи управу, комендатуру міліції та Комісаріат повіту Саніцького у Вислоці Великій, Гуцульську Народну Раду;

5) органи влади Карпатської України (Підкарпатської Русі), включаючи, зокрема, Сойм Карпатської України, уряд Карпатської України, міністерства Карпатської України, місцеві органи влади

Карпатської України, Президента Карпатської України;

6) військові, безпекові, інші мілітарні, воєнізовані або парамілітарні формування та частини Української Народної Республіки, Української Держави (Гетьманату), Західноукраїнської Народної Республіки, Східно-Лемківської (Команчанської, Команецької) Республіки та Гуцульської Республіки, Карпатської України, включаючи, зокрема, Українських Січових Стрільців (УСС), Дієву армію Української Народної Республіки, Галицьку армію (Українську Галицьку Армію), Повстанчу армію України, Організацію народної оборони «Карпатська Січ»;

7) політичні партії, інші громадські організації до утворення та під час існування Української Народної Республіки, Української Держави, Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області Української Народної Республіки), Карпатської України (Підкарпатської Русі), метою діяльності яких було здобуття (відновлення) або захист незалежності України;

8) повстанські, партизанські загони, які діяли на території України у 1917-1930 роках і метою діяльності яких були боротьба за здобуття, захист або відновлення незалежності України, включаючи загони Холодноярської, Медвинської республік, Волинську повстанську (повстанчу) армію;

9) Українська військова організація (УВО);

10) Організація українських націоналістів (ОУН);

11) Народно-визвольна революційна організація (НВРО);

12) Українська повстанська армія (УПА);

13) Українська повстанча армія отамана Тараса Боровця (Бульби) «Поліська Січ», Українська народна революційна армія (УНРА);

14) Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), включаючи Закордонне представництво Української Головної Визвольної Ради (ЗП УГВР);

15) Антибільшовицький блок народів (АБН);

16) Українська Гельсінська спілка (група) (УГС, УГГ);

17) організації українського визвольного руху другої половини ХХ століття, включаючи, зокрема, групу «Наша зміна», організацію «Пробоем», групу Василя Бучковського, групу «Об'єднана партія визволення України» (ОПВУ), організацію «Загін юних повстанців» (ЗЮП), групу Богдана Стефанюка, підпільну організацію «Об'єднання» (1956-1959 роки), Український національний комітет, Український робітничо-селянський союз (Ходорівська група), Українську національну партію, Українську робітничо-селянську спілку (УРСС), Український національний фронт, Український національно-визвольний фронт, Спілку української молоді Галичини, Стебниківську групу, Росохацьку групу, Українську загальнонародну організацію (УЗНО, УНФ-2);

18) організації, створені особами, які зазнали політичних репресій за участь у боротьбі за незалежність України у ХХ столітті, у радянських тюрмах, таборах або табірних відділеннях для боротьби за свої громадянські або інші права;

19) Народний Рух України за перебудову (Народний Рух України) до 24 серпня 1991 року;

20) інші організації, структури або формування, що існували протягом ХХ століття (до 24 серпня 1991 року) і метою діяльності яких було здобуття (відновлення) або захист незалежності України. Перелік таких організацій, структур та формувань затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 2. Основи правового статусу борців за незалежність України у ХХ столітті

1. Держава визнає, що борці за незалежність України у ХХ столітті, визначені у статті цього Закону, відіграли головну роль у відновленні української державності, закріпленої Актом проголошення незалежності України, ухваленим Верховною Радою України 24 серпня 1991 року, що є основною передумовою надання правового статусу та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті.

2. Правовою основою надання правового статусу борцям за незалежність України у ХХ столітті є міжнародні акти та національне законодавство України, відповідно до положень яких держава вважає правомірними форми і методи боротьби за незалежність України у ХХ столітті.

Стаття 3. Соціальні гарантії борців за незалежність України у ХХ столітті та членів їхніх сімей

1. Держава може надавати соціальні гарантії, пільги або інші виплати борцям за незалежність України у ХХ столітті та членам їхніх сімей.